

<https://doi.org/10.62837/2025.7.160>

AFİNA HÜSEYNOVA

Bakı Slavyan Universitetinin müəllimi,
Azərbaycan Dillər Universitetinin dissertantı

SİNFİ İDENTİKLİYİN VERBAL REALLAŞMA MEXANİZMLƏRİ – MƏDƏNİ İDENTİKLİK KONSEPTİNİN VACİB FORMATI KİMİ

Açar sözlər: sinfi identiklik, mədəni idsentiklik, konsept, semantik sahə, verballaşma mexanizmləri

Ключевые слова: классовая идентичность, культурная идентичность, концепт, семантическое поле, механизмы вербализации

Keywords: class identity, cultural identity, concept, semantic field, mechanisms of verbalization

Məlumdur ki, mədəni identik özlüyündə dil şəxsiyyətinin ayrı-ayrı rakurslardan ifadə tapan dil kimliyi reallaşmalarının (mədəni-kulturoloji identiklik, etnik identiklik, gender identikliyi, coğrafi/regional-dialektoloji identiklik, sinfi identiklik və s.) məcmusunu kəsb edir. Belə ki, mədəni identiklik bir sıra aspektlərdən nəzərdən keçirilir. Bu zaman identikliyin fərqli aspektlər üzrə reallaşmaları (ictimai-siyasi, psixo-emoşional, fizoloji və s. bu kimi reallaşmaları) vahid, çoxkomponentli kimlik səciyyətlərini təmin edir. Sosial kimlik şəxsiyyətin təbii inkişaf xronologiyasında daha sonrakı mərhələsini əhatə edir və bu da həmin identiklik növünün fərqli təzahür formalarına malik olmasını təmin edir. Belə ki, toplum çərçivəsində müəyyən sosial səciyyətlər qazanan fərd, bir toplum nümayəndəsi kimi özünü təsdiq edərkən etnik, gendrer, nəsil (yaş qrupuna aidlik baxımından), coğrafi-regional, professional-intellektual identiklik və s. identiklik formalarının məcmusuna istinad edir. Bu zaman həmin sadalanan identiklik formalarının hər birinin az və ya çox dərəcədə sosial identiklikdə təsir izlərini malik olması qaçınılmaz olur. Fərdin identiklik problemlərinin müxtəlif aspektlərini dəyərləndirmiş İ.Zarqanın da vurğuladığı kimi, əslində sosial identikliyin əldə edilməsi mərhələli proses olub ilk olaraq, təbi psixo-fizoloji identiklik özəlliklərinin reallaşmasına istinad edir. Növbəti mərhələdə fərd toplum çərçivəsində müəyyən qazanılma sosial identiklik daşıyıcısı kimi çıxış edir [20 ; s. 203]. Doğurdan da istər Azərbaycan, istər ingilis dilində izlədiyimiz materialların əksəriyyətində aşkar şəkildə müşahidə edilən və hər iki dil daşıyıcıları üçün ortaq olan bir məqama görə, sosial təbəqələşmədə yer alan fərd ilk olaraq, qadın – kişi identikliyinə, gənc və yaşlı kimlik göstəricilərinin təsirini ortaya qoyur. Yalnız daha sonra həmin şəxsin sosial reallaşma resurslarının dildə ifadəsi izlənilə bilər. Lakin öz tərəfimizdən onu da əlavə etmək istərdik ki, ikinci mərhələnin (sosial identiklik reallaşmasının) yekcins prosesləri ehtiva etdiyini və xronoloji fərqləndirməyə malik olmadığını düşünmək bir

o qədər də doğru olmazdı. Belə ki, zənnimizcə, milli-etnik identiklik reallaşması daha ilkin mərhələdə təzahür tapan kimlik göstəricisidir. Təbəqələşmə, sosial-sinfi fərqləndirmə əsasında verballaşma fərqlilikləri, özünəməxsusluqları həmin mərhələdən sonra (daha üst layda) təzahür tapır, yəni bir fərd ilk olaraq, öz nitq reallaşmasında milli özünəməxsusluğu təzahür etdirir. Yalnız bundan sonra eyni dildəşiyiciləri, eyni mədəni ortaqlığa malik şəxslər arasında sosial təbəqələşmə fərqliliyinə istinad edən sosial identiklik özünəməxsusluqları təsbit edilə bilər. Sözsüz ki, bu məqam həm Azərbaycan, həm də ingilis dillərindəki leksik-frazeoloji inventarın sosial iyerarxiya fərqlərinin ifadəsi baxımından müəyyən ortaqlıqlarını, bənzərliklərini inkar etmir. Çünki, əslində varlı-kasıb, ağa-nökər, hakimiyyət – sırası vətəndaş, idarə edən – idarə olunan dixotomiyaları universal qarşılaşdırmaları əhatə edir və demək olar ki, bütün inkişaf etmiş dünya dillərin az və ya çox dərəcəli semantik sahə yaxınlığına malikdir. Bu kimi halların semantik universallıqlar statuslu metakonseptlər (özül konseptlər) çərçivəsində qərarlaşdığını nəzərə alsaq, bənzərlik və ortaqlıqların real kökünün haradan qaynaqlandığını müəyyən edə bilərik. Belə ki, sinfli cəmiyyətin mövcudluğu tarixi minilliklər öncəsinə təsadüf etdiyindən, xan/şah/kral – rəiyyət tipli qarşılaşdırmaların universal status qazanmaması mümkün deyildi. Bu mənada həm Azərbaycan, həm də ingilis dilindəki frazeoloji bazanın bəy balası, zadəgan linqvokulturoloji tipajlarını ifadə edən çox sayda ifadələrlə zənginləşməsi tarixi proseslərin real gedişatının nəticəsindən başqa bir şey deyil. S.Holl, E.Erikson, D.Törner və bir çox başqaları identiklik anlayışının ifadə resurslarının müəyyən iyerarxiq qradasiyalı reallaşma mexanizmlərinə diqqət çəkmişlər. Belə ki, tədqiqatçılar identikliyin fərdi, şəxsi, sosial səviyyədə reallaşma potensialının olduğunu qeyd etmiş və bu zaman fərdi identikliyin (adından da göründüyü kimi) bir fərd olaraq, ona aid olan özəllikləri əks etdirdiyini, şəxsi identikliyin isə onu təkrarsız edən, digər insanlara bənzərsizliyini təmin edən özəlliklərin məcmusu olduğunu önə sürmüşlər. Sonuncu identiklik növünün isə qrup halında, toplum halında olan özəllikləri əks etdirdiyi məlum olur [24 ; s.80-82]. Biz isə öz növbəmizdə, şəxsi və fərdi identiklik növlərinin fərqləndirilməklə sosial identikliyə qarşı qoyulmasını bir o qədər də məqsədmüvafiq hesab etmirik. Zənnimizcə, bölgü baxımından, dil – nitq dixotomik qarşılaşdırılmasında olduğu kimi, fərdi/şəxsi və sosial/qrup/kollektiv (yəni, bir sözlə, ümumi olan) identiklik fərqləndirməsinin aparılması daha məqsədmüvafiq olardı. Fərdi identiklikdə tək individə özəl olan və məhz onu təkrarsız edən dil kimliyi özəlliklərinin məcmusunu təsbit etmək doğru olardı. Qrup halında, yəni kollektiv əsasda fərqləndirilən identiklikdə isə sosial, milli, dini, professional və s. növ kollektiv mahiyyətli identikliklərin məcmusu təhlil obyektini təşkil edə bilər. Bu mənada biz, sinfi identikliyi də son qradasiya növünə aid edə bilərik. Belə ki, sinfi özünəməxsusluqlar müəyyən sosial-qrup təbəqələşməsinin ayrı-ayrı fərdlərin nitqinə sirayət etməsi faktları kimi dəyərləndirilə bilər. Yəni, burada ümumi olanın fərdi olan

identiklikdə təzahür tapması əsasında təhlillər aparıldığı kimi, eyni zamanda ayrı-ayrı fərdlərin dil kimliklərinin ortaq cəhətlərinə əsasən qrup halında təzahür tapan sinfi identikliyin verbal həllini də izləmək olar. V. Botteronun da vurğuladığı kimi, sinfi identikliklə bağlı müzakirə və elmi mübahisələr, əslində sinif anlayışının özünün nə dərəcədə mürəkkəb bir gerçəklik, qəliz bir sosial fenomen olduğunu ortaya qoyur [ ] ((Bottero, W. Class Identities and the Identity of Class // Sociology, 2004, № 38(5) https://www.researchgate.net/publication/228883973_Class_Identites_and_the_Identity_of_Class). Belə ki, bir çox halda hətta bir fərdin məcazi anlamda sosial lift adlandırılma irəliləyişlə daha yuxarı sinfə keçid etməsi zamanı, biz bilavasitə danışq tərzinin, yəni fərdi dil kimliyinin dəyişmə uğradığını şahidi oluruq. Bu da onun sinfi identikliyinə təzahür xüsusiyyətlərinin yenilənməsi anlamına gəlir. [5].

Müasir tədqiqatlar mədəni kimlik konseptinin sərhədlərini genişləndirməklə bərabər, oraya (mədəni kimlik konseptinin sərhədləri daxilində) sinfi identikliyin fərqli təzahür formalarının təsbiti məqamlarını daxil edillər. Bu zaman mədəni kimlikdə yer alan sinfi kimliyin təzahür növləri kimi aşağıdakı kimi fərqləndirilir: 1) avtoritet dil kimliyi növü; 2) marjinal dil kimliyi növü; 3) ədəbi kimlik növü; 4) kooperasiya/əməkdaşlıq mahiyyətli ədəbi dil mahiyyətli dil kimliyi; 5) dialekt kimliyi növü; 6) ritorik mahiyyətli dil kimliyi; 7) etnokulturoloji fərqliliyə istinad edən dil kimliyi; 8) emosional mahiyyətli dil kimliyi; 9) gender mahiyyətli dil kimliyi; 10) ümumortaq lüğət tərkibinə malik dil daşıyıcısı kimliyi; 10) tarixi dil kimliyi [17]. Bu əsasda belə məlum olur ki, vəzifəli şəxsin dil kimliyi fərqli olduğu kimi, aşağı təbəqəyə aid olan (cəmiyyətin sinfi göstəricilər baxımından heç də müvəffəqiyyətli olmayan durumda olan şəxslərin, məsələn, cinayətkarların) dil kimliyi bir-birindən əsaslı şəkildə fərqlənir. Bununla da sinfi-zümrə fərqliliyi və ya sosial qrup dil kimliyi spesifikasiyası özünü aydın şəkildə mədəni identik konseptinin reallaşması olaraq təzahür etdirir. Bu növ mədəni kimlik reallaşması həm sosial qrupa aid arqo ünsürləri ilə yüklənmiş olur, slenq elementləri ilə seçilir. Məsələn, daha öncə iqtibas gətiridiyimiz tədqiqatda vurğulandığı kimi, marjinal dil kimliyi növü özü ilə xüsusi formatlı sosial-sinfi mədəni identikliyi təzahür etdirir. Nümunələrə diqqət edək: “*Həbsxana məhbusları 4 kastaya, yəni təbəqəyə bölünür. Bunlar lotular, "mujik"lər, "kozyol"lar ("suka" da deyilir) və üzdaniraqlardır*” [8]. Göründüyü kimi, burada həbsxana lokal sinfi-sosial-mədəni mühitinə aid olan xüsusi növ arqo elementlərinə yer verildiyini görürük. Həbsxana jarqonuna xas olan və yalnız bu mühit çərçivəsində fərqli anlam kəsb edən leksik vahidlər öz ilkin lüğəvi anlamından az və ya çox dərəcədə uzaqlaşaraq yeni identik şərtlənməsi qazanırlar. Məsələn, dilimiz izahlı lüğətinə əsasən lotu sözü sırf mənfi semantik yüklənməli peyorativ leksika kimi dəyərləndirildiyi halda, marjinal dil kimliyi kontekstində bu anlayış ilkin lüğəvi mənə yükünün əksinə olaraq müsbət çalarlıq qazanır. Əgər izahlı lüğətə görə, ədəbi dilimizdə lotu anlayışı kələk, fırlıdaq yolu ilə işlərini görə, qanundankənar yollarla cəmiyyət asayişini pozan adam kimi, kefcil, vecsiz adam

kimi və ya aşna kimi (nikahdankənar münasibətlər qurulan şəxs kimi) dəyərləndirildiyi halda [15], həbsxana jarqonunda lotular ən üstün təbəqə kimi fərqləndirilirlər.

“*Lap əvvəllər qaçaqlar, sonra qoçular və ən nəhayət, lotular olub*” [12]. İqtibasdan da göründüyü kimi, həbsxana diskursunda mövcud olan sosial iyerarxiyada hörmətli mövqə tutan lotu anlayışı müsbət, hətta bəraətədirici konnotasiya əldə edilir və Rus İmperiyası dövründə bəzi hallarda əfsanələşmiş qoçu obrazına bərabər tutulur. Təqdim olunmuş iqtibasda həbsxana diskursunda lotu anlayışının qaçaq anlayışına bərabər turulduğunun iddia edilməsi fonunda onu kifayətdir ki, izahlı lüğətimizdə qaçaq anlayışı (özünün ilkin məna yükündə) zülmkarlığa boyun əyməyən, ədalətsizliyə qarşı silaha sarılan əzmkar insan kimi [11] təqdim edilir. İqtibasdakı mujik və kozyol/suka kimi arqo sözlər varvarizm kimi təzahür tapır. Üzdəniraq arqo leksemi isə ədəbi dildə uyğunsuz, qeyri-qanuni anlamında istifadə edildiyi halda, hal-hazırda bu mürəkkəb söz fərqli gender identikliyinə malik şəxslərə nəzərən işlədilir. Aydınlıq qaandırmaq üçün nümunələr əsasında izah edək. Məsələn, tarixə çevrilmiş “üzdəniraq Dağlıq Qarabağ Respublikası” anlayışı artıq notiologiya sayılır. “*..Xankəndi şəhərində üzdəniraq Dağlıq Qarabağ respublikasının ... yığıncağı keçirilmişdir.*” [2].

Xatırladaq ki, müasir linqvistik terminologiyaya görə, notiologiya neologizmi arxaizm və tarixizmdən fərqləndirilir. B.Normana görə, notiologiya dedikdə, hər hansı bir dil daşıyıcısı olan toplum üçün aradan qalxmış, tarixin girdabına sürüklənmiş obyekt, hadisə, proses, qurum, bir sözlə, istənilən növ tarixi/keçmiş reallıq nəzərdə tutulur [22].

Bundan fərqli olaraq, həbsxana diskursunda üzdəniraq anlayışı notizmi səciyyəolənən epitet kimi yer almır, müstəqil şəkildə istifadə edilir və həbsxanal sosial iyerarxiyasının ən alt səviyyəsinə – gender identikliyi fərqli olan şəxslərə işarə edir. Daha sonra bu həbsxana arqo leksikası media diskursunda da eyni anlamda istifadə edilməyə başlamışdır. “*Deputat transgendərləri “üzdəniraq” adlandırır*” [9]. Bu keçid sosial identikliyin verbal ifadə resurslarının asan keçid etmə potensialına malik olduğunu ortaya qoyur. Belə ki, cəmiyyət həyatı nə qədər də daxili strukturlaşmaya malik olsa da, onun sosial iyerarxiya əsasında fərqliləşən reallaşma sahələri bir-biri ilə üzvi şəkildə bağlı və əlaqəlidir. Məsələn, təhlil etdiyimiz iqtibas həbsxana diskursunun media diskursuna təsirini, müdaxiləsini ortaya qoyur. Növbəti nümunə isə həbsxana diskursunun və bu diskurs çərçivəsində reallıq qazanmış sosial-sinfi identikliyin bədii diskursa sirayət etdiyini görürük.

“- *Yox, tovarış, üz vurma, evimizə oğurluq mal apara bilmərəm. ... - Təqsir Paxandadır, o məni sənə tapşırmaqaydı*” [7; s.80]. Təqdim oluna iqtibas Azərbaycan ədəbiyyatının ilk polis romanlarından sayılan və C.Əmirovun qələmindən çıxmış olan “Qara Volqa” romanına aiddir. Romanın dil-üslub özəlliklərini təhlil etmiş Q.Qarabağın da vurğuladığı əsərdə həm ədəbi dil, həm arqo,

jarqon, həm də dialekt elementlərinin uyumlu istifadəsinə yer verilmişdir. Müəllif obrazların identikliyinə ifadəsi naminə onların aid olduqları sosial-sinfi özəllikləri, habelə regional-danışiq özəlliklərini (dialektlərini) idiolektlərində ifadə etdirmişdir [10 ; s.57-92].

Bu iqtibasda yer alan tovarış və paxan kimi arqo leksikası marjinal sinfi identikliyin verbal təzahürləridir. Müqayisə üçün qeyd edək ki, ingilis dilinin Yeni Zellandiya variantı əsasında tədqiqat aparmış D.Luser öz dissertasiyasında bu ölkədəki həbsxana slenqinin vokabulyarını təhlil etmiş və maraqlı nəticələrə gəlmişdir. Dilçi həbsxana diskursunda məhz marjinal sosial-sinfi identikliyə xarakterik olan və bu qrup çərçivəsində asanlıqla deşifrə edilən (yəni semantik mənasının çözülməyə məruz qalan) çox sayda arqo vahidlərin olduğunu qeyd etmiş, hətta bunlar bəzən həbsxanadan asılı olaraq dəyişə bildiyini də ortaya çıxarmışdır. Məsələn, D.Luser ölkə ərazisindəki fərqli həbsxanalarda birnəfərlik kameraların məcazi adlandırılması üçün ən fərqli metaforalardan istifadə ediliyini qeyd etmişdi: “*Bahamas; Barbados; basement; birdcage; block; Bronx; chateau; Club Med; digger; dog box*” və s. [14 ; s. 16]. Nümunələrdən də aydın göründüyü kimi, bu məcazlaşmalar kinayəli və ya tənqidi təbirlə təknəfərlik kameraların səciyyəvləndirməsini təcəssüm etdirirlər. Xatırladaq ki, arqo leksikanın icra etdiyi ən vacib intensiyalardan (məramlardan) biri də müəyyən anlayışın, obrazın, şəxsin, hadisənin kinayəli şəkildə təqdimatından ibarətdir. Bu zaman arqo leksikası mövcud dil vahidlərinin yeni anlamda istifadə edilməsinə istinad edə bilir və ya (daha öncə nəzərdən keçirdiyimiz iqtibaslarda olduğu kimi – A.H.) alınma sözlərdən yararlanma bilir [1]. D.Luserin araşdırmasında təqdim edilən nümunələrdəki Baham adalarının, Barbados adalarının, Aralıq dənizi kurort infrastrukturunun (Club Med, yəni, Club Mediterranée istirahət konsepsiyası [6] xatırladılması, məhz ironik səciyyəvləndirmə intensiyasına xidmət edir. İt damına və ya quş yuvasına bənzətmə isə həmin təknəfərlik kameranın çox dar və həyat üçün əlverişsiz şəraitinin sarkazm (öldürücü gülüş) vasitəsilə səciyyəvləndirməsinə istinad edir.

O.Pobeqaylov və həmkarlarının müəyyənləşdirdiyi bölgüyə əsasən sosial-sinfi identikliyin dildə təzahür formalarından biri kimi bədii dil kimliyi qeyd edilmişdi [17]. Bununla bağlı deyə bilərik ki, bədii əsərdə müəlliflərin nümayiş etdirdiyi dil kimiliyi, habelə personajlarına qazandırdıqları dil kimiliyi də fərdə görə dəyişə bilər və bəzi hallarda ifrat poetizmlərdən, ricətlərdən, qəliz məcazlaşmalardan istifadə oluna bilər. Xatırladaq ki, A.Babayevin də vurğuladığı kimi, poetizmlər adi gündəlik danışiq dilində işlənmir [3 ; s. 438-439] və onlara müraciət yalnız müəyyən kommunikativ strategiya daxilində (yəni, kinayə, istehza və s. mahiyyətli və ya auditoriyaya manipulyativ təsir mahiyyətli) dilə gətirilir. Məsələn, nümunəyə diqqət edək: “*The passage in Othello about the green-eyed monster is remembered .... in its context, it’s a brutally effective manipulation.*” [4]. Nümunədə Uilyam Şekspirin “Otello” faciəsində istifadə etdiyi və gündüzlük danışiq dilində istifadə edilməyən bir

poetizmə yer verilmişdi. Şekspirdə oxuyuruq: “*O, beware, my lord, of jealousy; It is the green-eyed monster which doth mock.*” [18]. Bu əsasda məlum olur ki, yaşlı gözlü monstr anlamı poetizm qısqanclıq hissinin dəhşətli ağır fəsadlarını məcazi bir dillə ifadə etməklə bərabər, müəyyən manipulyativ taktikanın verballaşması üçün istifadə edilir. Beləliklə biz, bədii diskursda yaranmış bir metaforanın – poetizmin media diskursuna keçid etməsilə müvafiq manipulyativ taktika icra edilir, auditoriyanın (oxucu kütləsinin) diqqətinin yönləndirilməsi, müvafiq perlokutiv effektin yaranması tətiklənir (yəni, sanksiyalaşdırılır, təşviq edilir).

Xatırladaq ki, perlokutiv effekt müəyyən nitq aktının üç səviyyəli reallaşma mərhələlərindən sonuncusunu əhatə edir. Birinci mərhələ lokutiv mərhələ ifadənin verballaşma səviyyəsini əks etdirir; illokutiv səviyyə isə ifadədə əslində nəzərdə tutulan anlam yer alır; perkolutiv səviyyədə isə bu ifadənin qarşılığında gözlənilən davranış, əks-hərəkət nəzərdə tutulur. Beləliklə də, perlokutiv effekt, məhz ifadənin əsl mahiyyəti əsasında ortaya çıxan davranış, əks-reaksiyanı nəzərdə tutur [19 ; s.9]. Bu nümunədə biz, müəllifin ədəbi kimlik növü ilə kooperasiya / əməkdaşlıq mahiyyətli kimlik növünü bir arada reallaşdırma bildiyini görürük: media diskursundakı məlum mətn müəllifi auditoriyasının bələd olduğu fon biliklərinə xitab edərək, onun (oxucu kütləsinin) milli mədəni dil kimliyində yer alan məcazlaşmalar vokabulyarına (sözlüyünə) istinad edərək öz fikirlərinə daha böyük inandırıcılıq qazandırmaya çalışır, öz nöqtəyi-nəzərinin təsirlilik yükünü artırır.

Növbəti nümunədə də Şekspir idiostilinə xas olan poetizm oxucu diqqətinin cəlb olunması məqsədilə, yəni manipulyativ taktika olaraq istifadə edilmişdir.

“*Taming the green-eyed monster: envy and its benefits*” [13].

Burada biz, bir daha ədəbi identikliyin təzhür elementinin (poetizmin) onun üçün xarakterik olmayan diskursiv ortamda (media diskursunda) müəyyən məramla istifadə edildiyini görürük. Bəllidir ki, ingilis dili daşıyıcıları, o cümlədən, The Guardian qəzetinin oxucuları qısqanclıq və ya paxıllıq hisslərinin səciyyələndirilməsi üçün gündəlik həyatlarında poetizmlərdən, qanadlı ifadələrdən, məcazlaşmalardan istifadə etmirlər. Lakin ortaq mədəni identik daşıyıcı olan toplumun fon biliklərinə xitab edən məqalə müəllifi Şekspir poetizmindən yaralanmaqla öz mətninə müəyyən oxucu cəlb ediciliyi qazandırır.

Xatırladaq ki, qəzet, jurnal məqalələri başlıqları, habelə bədii əsər adları, bir çox hallarda müəyyən manipulyativ taktika ilə seçilən bilən və diqqəti cəlb edən bilən sözlərə, ifadələrə istinad edir [16 ; s.192]. A.Kinderknechtin də vurğuladığı kimi, bu məqsədlərə ən uyğun şəkildə cavab verən dil vasitələri sırsında frazeologizmlər, metaforalar, ümumən məcaz dil elementləri öndə gəlir. [21 ; s. 94-97]. Bu zaman bir identiklik representasiyası özünü digər identiklik təzahürü ilə əvəz edir. Bədii identiklik kooperativ identik standartlarına uyğunlaşdırılmaqla onun kommunikativ maraqlarına (cəlb edicilik intensiyası tələblərinə) qarşılıq verir.

Ədəbiyyat:

1. Arqo // Azərbaycan Milli Ensiklopediyası <https://web.archive.org/web/20220806185804/http://ensiklopediya.gov.az/az/terms/1335/cild/14>
2. Azərbaycan Respublikasında dövlət suverenliyini və ərazi bütövlüyünü pozan hərəkətlərin yolverilməzliyi haqqında Azərbaycan Respublikası Ali Soveti Milli Şurasının qərarı, 13 yanvar, 1992 <https://anl.az/el/emb/Konstitusiyasuverenlik/pdf/6898.pdf>
3. Babayev, A. Dilçiliyə giriş, Bakı, Mütərcim, 2017 <https://adpuquba.edu.az/wp-content/uploads/2020/12/Adil-Babayev-Dilciliiy%C9%99-giris.pdf>
4. Baum, S. Shakespeare's Green-Eyed Monster // Medium, November 19, 2017 <https://medium.com/@spencerbaum/shakespeares-green-eyed-monster-e68b07e6f194>
5. Bottero, W. Class Identities and the Identity of Class // Sociology, 2004, № 38(5) https://www.researchgate.net/publication/228883973_Class_Identites_and_the_I_dentity_of_Class
6. Club Méditerranée S.A. // Encyclopedia.com <https://www.encyclopedia.com/books/politics-and-business-magazines/club-mediterranee-sa>
7. Əmirov, C. Qara Volqa, Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2017, 412 s.
8. Həbsxana jarqonu <https://soz6.com/nedir/71985/hebsxana-jarqonu>
9. Həmin üzdəniraqlar öz əxlaqsızlıqlarını xəstəlik kimi qələmə verir // Yeni Sabah, 26 avqust, 2021 <https://yenisabah.az/hemin-uzdeniraqlar-oz-exlaqsizliqlarini-xestelik-kimi-qeleme-verir>
10. Karabağ, G. Azərbaycan Edebiyatında İlk Polisiye Romanlar, Çanakkale: PA Paradigma Akademi Yayınları - Uluslararası Yayınevi, 2023, 253 s.
11. Qaçaq // Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti <https://www.azleks.az/online-dictionary/qa%C3%A7aq/?s=4>
12. Qanuni oğrular və "lotu"lar haqda maraqlı məlumatlar // Yeni Musavat, 11 fevral, 2012, https://musavat.com/news/qanuni-ogru-lar-ve-lotu-lar-haqda-maraqli-melumatlar_117657.html
13. Lomas, T. Taming the green-eyed monster: envy and its benefits // The Guardian, 2 october, 2020 <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2016/oct/02/taming-the-green-eyed-monster-envy-and-its-benefits>
14. Looser D. Boobslang: a lexicographical study of the argot of New Zealand prison inmates, in the period 1996-2000: in 2 vols. University of Canterbury, 2001. Vol. II. 236 p.
15. Lotu // Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti <https://www.azleks.az/online-dictionary/lotu/?s=4>
16. Majeed, Q.A. Linguistic Features of Newspaper Headlines // Journal of Al Anbar University for Language and Literature, Issue: 7- Year: 2012, pp.192-215

- <https://iasj.rdd.edu.iq/journals/uploads/2025/01/05/f2bd558d801258af29f0264c2342421a.pdf>
17. Pobegaylov, O.A., Khoroshevskaya, Y.P., Novikova, L.P. Development of linguistic personality under the influence of social and cultural factors of the modern society https://www.researchgate.net/publication/328309638_Development_of_linguistic_personality_under_the_influence_of_social_and_cultural_factors_of_the_modern_societydoc
  18. Shakespeare, W. Othello. The Tragedy of Othello, the Moor of Venice <https://www.folger.edu/explore/shakespeares-works/othello/read/3/3/>
  19. Şahbazlı, T.A. German dillərində performativ və konstativ konstruksiyaların xüsusiyyətləri, Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı, Bakı, 2023, 32 s.
  20. Zarqan, İ. İnsan, identiklik və identifikasiya // İdentiklik və multikulturalizm: metodologiya, tendensiyalar və perspektivlər, Bakı, 2018, s. 196-205 <https://iris.unive.it/retrieve/e4239ddc-ed45-7180-e053-3705fe0a3322/Baku.pdf>
  21. Киндеркнехт А.С.Способы привлечения внимания в заголовках СМИ // Филологические науки. Вопросы теории и практики Тамбов: Грамота, 2016. № 8(62): в 2-х ч. Ч. 2. С. 94-97 <https://cyberleninka.ru/article/n/sposoby-privlecheniya-vnimaniya-v-zagolovkah-smi>
  22. Норман Б.Ю.Уходящее слово: историзм, архаизм, нотиолизм? // Коммуникативные исследования 2016 <https://cyberleninka.ru/article/n/uhodyaschee-slovo-istorizm-arhaizm-notiolizm>
  23. Фадеев, В.В. Лингвистические аспекты образования как «социального лифта» // Молодежь современной России, 2010 <https://cyberleninka.ru/article/n/lingvisticheskie-aspekty-obrazovaniya-kak-sotsialnogo-lifta>
  24. Юдина Т. А. Идентичность сквозь призму языка // Идеи и идеалы 2011, №3 (9), с.79-87 <https://cyberleninka.ru/article/n/identichnost-skvoz-prizmu-yazyka>

АФИНА ГУСЕЙНОВА

**МЕХАНИЗМЫ ВЕРБАЛЬНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ КЛАССОВОЙ
ИДЕНТИЧНОСТИ – КАК ВАЖНЫЙ ФОРМАТ КОНЦЕПТА
КУЛЬТУРНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ**

В статье рассматривается спектр реализации понятия культурной идентичности, имеющей классово-социальную природу. Выясняется, что существуют разные формы проявления культурной идентичности: властная, маргинальная, кооперативная, художественная и т. д. Эти формы культурной идентичности проявляются в виде разных языковых особенностей. Рассматриваемая в статье маргинальная идентичность может проявляться в тюремном сленге и жаргоне. Такие факты прослеживаются на основе как

азербайджанского, так и английского языковых материалов. Выясняется, что в некоторых случаях маргинальная идентичность более активно проявляется в выражении сарказма, иронии и т. д. коммуникативных стратегий в определенных рамках. Также в статье рассматривается форма проявления культурной идентичности на уровне художественной идентичности. Выясняется, что в рамках этой идентичности активно используются элементы речи, не характерные для повседневного разговорного языка, в том числе поэтизмы. Это существенно отличает эту идентичность от других идентичных форм. В некоторых случаях эти поэтизмы и метафоры могут использоваться в медиадискурсе. Однако в этот момент вступают в действие речевая стратегия кооперативной языковой идентичности и механизмы манипулятивного воздействия. Поэтому заголовки статей должны выбираться с учётом особой читательской привлекательности. Учитывая это, авторы активно используют фразеологизмы и образные языковые средства, присутствующие в фоновом знании аудитории.

AFINA HUSEYNOVA
MECHANISMS OF VERBAL IMPLEMENTATION OF CLASS
IDENTITY - AS AN IMPORTANT FORMAT OF THE CONCEPT OF
CULTURAL IDENTITY

The article examines the spectrum of the implementation of the concept of cultural identity, which has a class-social nature. It turns out that there are different forms of manifestation of cultural identity: powerful, marginal, cooperative, artistic, etc. These forms of cultural identity are manifested in the form of different linguistic features. The marginal identity considered in the article can be manifested in prison slang and jargon. Such facts are traced on the basis of both Azerbaijani and English language materials. It turns out that in some cases, marginal identity is more actively manifested in the expression of sarcasm, irony, etc. communicative strategies within a certain framework. The article also examines the form of manifestation of cultural identity at the level of artistic identity. It turns out that within the framework of this identity, elements of speech that are not characteristic of everyday colloquial language, including poeticisms, are actively used. This significantly distinguishes this identity from other identical forms. In some cases, these poeticisms and metaphors can be used in media discourse. However, at this point, the speech strategy of cooperative linguistic identity and the mechanisms of manipulative influence come into play. Therefore, article titles should be chosen taking into account the special reader appeal. Taking this into account, authors actively use phraseological units and figurative language means present in the background knowledge of the audience.

Rəyçi: fil.e.d., dos. Bənövşə Güloğlan qızı Məmmədova